

Det byr på utfordringer at Wikipedia har tatt over rollen til det klassiske leksikon

Frykter kjapp kunnskap

Helge Jordheim er redd for at nyhetsverdien skal bli styrende for kunnskapen når Wikipedia har tatt over for det tradisjonelle papirleksikonet.

BØKER

Av Dag Eivind Undheim Larsen (tekst) og Linda Bournane Engelberth (foto)

– Den tradisjonelle leksikon-sjangeren er på vei ut, og vi står overfor et stort brudd i kunnskapshistorien, sier Helge Jordheim, faglig leder for forskningsprogrammet Kulttrans ved Universitetet i Oslo. Han er en av redaktørene bak den ferske boka «All verdens kunnskap». Her blir leksikonets historie gjennom 2000 år brettet ut, og boka er vel nærmest en svanesang.

For etter at nettleksikonet Wikipedia er blitt mer og mer populært, står de klassiske papirutgavene med en fot i grava:

– Vi kommer nok ikke til å se mange nye tibindsutgaver med skinninnbinding og gullsnitt. Det klassiske papirformatet er på vei ut, sier Jordheim.

– På hvilken måte vil digitale leksikon, som Wikipedia, påvirke vårt syn på kunnskap?

– Med Wikipedia blir kunnskapen stadig revidert og oppdatert, og det mener jeg kan være problematisk. Det vil være uheldig dersom det er nyhetsverdien som skal være styrende for kunnskapen.

Alt skal med

Jordheim mener kunnskapstørste nordmenn ikke kan gå til Wikipedia med de samme forventningene de hadde til det gamle papirleksikonet.

Leksikon eller encyklopedier har vært i sirkulasjon i 2000 år. «Historien Naturalis» av den romerske forfatteren Plinius den eldre blir gjerne regnet som det første forsøket på å lage et omfattende oppslagsverk.

Men sjangeren fikk et virkelig oppsving da de franske filosofene Denis Diderot og Jean-Baptiste le Rond d'Alembert skapte sin encyklopedi på midten av 1700-tallet. Ambisjonen var like stor-

FAKTA

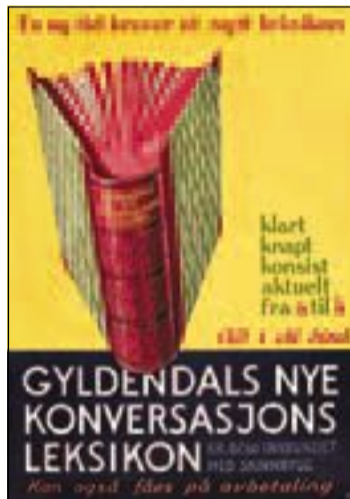
«All verdens kunnskap»:

■ Ny bok som beskriver leksikonets historie gjennom 2000 år.

■ Boka inneholder flere ulike artikler om leksikonets historie, utseende og funksjon.

■ Redaktørene bak boka er Siv Frøydis Berg, Øivind Berg, Sine Halkjelsvik Bjordal og Helge Jordheim.

■ «All verdens kunnskap» gis ut på Press forlag.

I BOKFORM: De gamle leksikonene fra Gyldendal.

slått som umulig: Å samle all verdens kunnskap og gjøre den tilgjengelig for all verdens mennesker.

– Hva er den største utfordringen med at papirleksikonet nå er historie?

– Vi risikerer at all informasjon blir formidlet etter mønster fra liveoppdateringen, hvor det er den kjappe nyheten som teller. Jeg frykter at nettleksikonet skal bli et rent nyhetsmedium, og at vi bare får én type kunnskap, det vil si «ny kunnskap», sier Jordheim og peker på at det tross alt finnes mye kunnskap som forandrer seg atskillig langsommere.

– Det er en utfordring dersom vi ikke klarer å skille mellom den varige og den nye kunnskapen, sier han.

Men nettleksikon som Wikipedia, hvor enhver står fritt til på bidra med innhold og til å redigere det som er blitt publisert, har også en annen utfordring:

– Det ser ut til at både Wikipedia og nettstedet Store norske leksikon (SNL.no) blir arenaer hvor det foregår ideologisk tvekamp. For eksempel foregikk det en strid om hvem

BRUDD: Helge Jordheim, redaktør av boka «All verdens kunnskap», mener at leksikonets død innvarsler en stort

som skulle få lov til å skrive om antroposofien på SNL.no.

Ekstreme synspunkter

Men det finnes også mer alvorlige eksempler. Jordheim trekker fram noe av det som ble skrevet på Wikipedia etter terrorhandlingene i Oslo 22. juli i fjor.

– Det dukket opp definisjoner av ord som multikulturalisme og kulturmarxisme som svært få kjente igjen, og det er en fare for at Wikipedia kan bli et åsted for ekstreme synspunkter. I hvert fall i et lite språkområde som det norske.

Men at leksikon også blir brukt for å presse gjennom en politisk agenda, er heller ikke

et ukjent fenomen i historisk sammenheng:

– De franske encyklopedistene som Diderot og d'Alembert opererte ut fra en revolusjonær ideologi som de også forsøkte å lære sine lese-

re. Men et av de grelleste eksemplene opp gjennom historien er den åttende utgaven av det tyske «Meyers Leksikon», som var redigert i tråd med det nazistiske regimets idealer, sier Jordheim.

Men også her hjemme på bjerget har det foregått en ideologisk dragkamp på leksikonfeltet. På 1930-tallet så «Arbeidernes leksikon» dagens lys i Norge, og det rettet seg klart mot arbeiderklassen:

– Jeg forstår godt at arbeiderbevegelsen så nødvendigheten av å lage «Arbeidernes leksikon». Konversasjonsleksikonene som forlagene Aschehoug og Gyldendal produserte, var utarbeidet i henhold til et borgerlig livsstilsideal. Konversasjonsleksikonene var for øvrig basert på tanken om at leksikonet skulle berike samtalene som foregikk i de dannede hjem.

Ville bryte monopol

Arbeiderbevegelsen ville bryte monolet som borgerskapet hadde på kunnskapformidling i samfunnet, og det marxistiske grunnsynet fikk konsekvenser for både valg av innhold og vinkling:

– «Arbeidernes leksikon» er et godt eksempel på den hårfine balansen mellom nøytral kunnskap og propaganda, sier Jordheim.

«Jeg frykter at nettleksikonet skal bli et rent nyhetsmedium»

HELGE JORDHEIM

onnet, mener redaktør av ny bok:

nnskap

brudd i kunnskapshistorien.

Men også i de norske forlagshusene foregikk det en konkurranse basert på ulike leksikontradisjoner:

– Aschehoug var patriarkalsk orientert og forsøkte å markedsføre sine leksikon ut fra en solid og altomfattende tradisjon, mens Gyldendal etter hvert sto for en lettere variant som kunne leses på senga og hvor det var gjort plass til praktisk kunnskap, som kurs i førstehjelp.

Leksikonhunger

Det er ingen tilfeldighet at det ble produsert leksikon over en lav sko i Norge, i løpet av 1900-tallet fantes det ingen land i verden hvor det ble solgt flere leksikon per innbygger.

– Hva er grunnen til at nordmenn har hatt så stor appetitt på leksikon?

– Det er lett å tenke seg at

det skyldes en forsinket dannelsesprosess, og at vi gjennom å være en leksikonproduserende og leksikonlesende nasjon har forsøkt å ta igjen den kontinentale dannelsesstradisjonen, men dette er bare spekulasjoner fra min side.

Nordmenns nære forhold til papirleksikonet, er også en grunn til at Jordheim tror vi ikke vil kvitte oss helt med dem:

– De gamle leksikonene kommer nok til å ha sin plass på mange hytter rundt om i landet. Vi må heller ikke glemme at de fremdeles gir oss tilgang til gammel kunnskap. Papirleksikonet vil fortsatt være nærværende, men det kommer ikke til være vår viktigste kilde til kunnskap, sier han.

dagl@klassekampen.no

FRAMTIDA: Nasjonalmuseet og Astrup Fearnley inviterte i går til seminar om «the Future of The Museum».

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Tru det eller ei – folk likar å gå i museum.

Framtidas museum

Maria Torkilsen Horvei
KOMMENTAR

Oppi all sukkinga over den etter kvart tragikomiske behandlinga av eit nytt Munch-museum i Oslo, er det lett å gløyma eit opplyftande faktum: Dei aller fleste er einige om at det trengst eit nytt museum – og me har midlane til å byggja det. Det same gjeld for det nye Nasjonalmuseet på Vestbanetomta, og all den forvirrende omstokkinga av den statlege bygningsmassen det prosjektet har ført med seg. Sjølv om den endelege behandlinga av saken i Stortinga no er utsett til utpååret, er det ingen reell frykt for at nybygget ikkje vert noko av. Me får det til. Nytt museum skal bli.

Dette plasserer Noreg i ein nokså unik posisjon samanlikna med resten av eit kriseråka Europa. Det var eitt av poenga som vart gjenteke opptil fleire gonger då Nasjonalmuseet og Astrup Fearnley i går inviterte til seminar om «the Future of The Museum». I skuggen av Anselm Kiefers blygrå bokhylle kom nokre av kontinentets skarpaste museumshovuder – blant dei Centre Pompidou's Alexandre Colliex og National Gallery of Irelands Marie Burke – med sine råd til korleis Nasjonalmuseet kunne forvalta det ansvaret det er å vera i ferd med å byggja kanskje det einaste store europeiske museumsprosjektet i si tid.

Stikkord: Jobb på tvers av

faglege disiplinar. Ta i bruk dei moglegheitene ny teknologi fører med seg. Og, kanskje viktigast av alt: Jobb hardt og målretta for å dra stadig nye og større grupper besøkjande til museet.

Det er fort gjort å tenkja på det som ein utopi, eit umogleg dilemma: At ein kunstinstitusjon skal nå ut til så mange som mogleg og samstundes halda på ein posisjon som ein tungtvegende, kvalitetsmedviten aktør.

Mange feilsteg er utviltsamt gjort i forsøket på å balansera desse to oppgåvene. På den andre sida av Atlanteren er Los Angeles' Museum of Contemporary Art for tida inne i ei djup krise etter at styret i sommar gjorde opprør mot publikumstekkande utstillingar av typen «Naked Hollywood». Boston Museum of Fine Arts' utstilling med dei glossy verka til kjendisfotograf Mario Testino vert for tida møtt med hovudrysting frå

tor, ingen nakne Hollywoodstjerner – berre rein samtidskunst frå ei av Europas sterkaste samlingar.

Som det vart sagt frå talarstolen i går: Folk likar faktisk å gå i museum. Ikkje minst når dei vert møtt med moglegheit til å involvera seg, til å læra noko, til å sjå nye samanhengar. Kunst både kan og bør vera eit utfordrande felt, og alt treng ikkje vera for alle. Men di fleire inngangsportar museet sjølv stiller med, di fleire er det som ynskjer å kryssa terskelen.

Ansaret for å møta ei publikumsmasse med slike krav, kviler openbert tyngre på Nasjonalmuseet sine skuldrer enn på nokon annan norsk kunstinstitusjon. Spørsmålet er om dei er godt nok rusta. Eit nytt bygg vil sikra ein langt sterkare front i kampen om å forsvare sin legitimitet overfor eit variert publikum, men store utfordringar gjenstår. Den faglege og organisatoriske fleksibiliteten som «framtidens mu-

seum» krever framleis ikkje på plass, snart ti år etter samanslåinga som skulle sikra nettopp ein meir effektiv og tøyelig

«Eit nytt museum er ingen garanti for at ein tenkjer nytt på alle område»

kritikarar, som ser den som nok ein utvatning av den faglege autoriteten eit kunstmuseum trass alt skal stå for.

Men så har ein også prosjekt som Centre Pompidou Mobile – eit omreisande samtidskunstmuseum, som i løpet av sin to år lange rundtur i små og mellomstore franske besøkjande har trekt til seg to millionar besøkjande (37.000 av dei i ein by med 30.000 innbyggjarar). Ingen kjendiskura-

organisasjon. Smale innkjøpsbudsjett er eit stadig tilbakevendande problem som stikk kjeppar i hjula for å kunne visa fram dei mest interessante samanhengane mellom fortid og notid. Og eit nytt museum er ingen garanti for at ein tenkjer nytt på alle område.

Men der det er vilje er det håp – også om at utopiar kan bli verkelegheit.

Maria Horvei

mariah@klassekampen.no